

i pokladnim maskama (N. Kuret), o narodnoj pripovijeci danas (M. Matičetov), narodnoj pjesmi (I. Grafenauer i R. Hrovatin), oblicima plesa »štajeriš« (M. Šuštar), o folklornim motivima u Prešernovoj poeziji (T. Đukić). Referat »Kratke poskočne pjesme u Sloveniji« (V. Vodusek) dužinom i naučnim tretmanom prelazi okvire informativnosti.

Vremenska ograničenost na kongresu ne dopušta šire i dublje ulaznje u problematiku. Ali sadržaj kratkih informacija trebao bi biti rezime većega studioznijeg rada koji bi se štampao u posebnoj ediciji. Ovako se katkada ne dobiva više saznanja od onoga što je učesnicima kongresa, a i široj javnosti, poznato i pristupačno.

Drugoj temi »Metode komparativnog izučavanja folklor« posvećeno je sedam interesantnih referata: O elementima alpskih plesova u Istri (I. Ivančan — Zagreb), usporedba nekih njemačkih narodnih balada sa slovenskim epskim pjesmama (E. Seeman — Freiburg), o »dvostrukom epitetu« u bugaršticama (A. Schmaus — München), i o komparativnom istraživanju narodnih pripovijedaka kao pomoćnom sredstvu za proučavanje etničkih odnosa (V. Palavestra — Sarajevo). J. Schröpfer (Heidelberg) ukazuje na jednu nezapaženu zajedničku crtu (izoglosu) balkanskoga folkloru (genitivni i simpatetički dativ). Referati C. Rihtmana i J. Vukovića (Sarajevo) tematski se donekle izdvajaju. Prvi govori o odnosu ritma, stiha i napjeva u tradiciji BiH, a drugi o akcentu u vokalnoj narodnoj muzici. S obzirom na to da su radovi o problematici s komparativnog stajališta relativno rijetki, svaki je pokušaj koristan i dobro došao. Bilo bi poželjno da ih ima što više.

Četvrtoj temi »Tragom najstarijih nasleđa« posvećeno je dvanaest radova i to: o problemu u starosti muzičko-folklorne baštine (S. Stepanov), o nekim oblicima starinskoga dvoglasnog pjevanja na sjeverozapadnim zadarskim otocima (J. Bezić), o tehnici narodne pjevane pjesme (M. Knežević), o najstarijim muzičkim instrumentima u Crnoj Gori (M. Vlahović), o nevjeri žene u junačkoj narodnoj epici — kratak izvod iz opširnog rada (R. Medenica), »Hagada« u makedonskoj pisanoj i umjetničkoj književnosti (H. Polenaković), o istraživanju oblika srpskohrvatske narodne lirike (H. Peukert), o guslarskom tajnom sporazumijevanju (B. Rusić), o feudalnim ostacima slovačkih narodnih balada (J. Horak) i o razvojnim linijama u narodnom graditeljstvu — s dosta crteža (A. Freudenreich).

Ante Nazor

Borivoje Drobnjaković, Etnologija naroda Jugoslavije, prvi deo.
Naučna knjiga, Beograd 1960.

Katedra za etnologiju na beogradskom Filozofskom fakultetu postoji već više od pedeset godina te se i potreba za udžbenikom iz etnologije osjeća već više od pola stoljeća.

Takvo stanje navelo je prof. B. Drobnjakovića da štampa ovaj udžbenik, ustvari svoja predavanja koja je u dugom nizu godina održavao na katedri za studente etnologije.

Kako i sam kaže u predgovoru, Etnologija naroda Jugoslavije prvi je dio njegovih predavanja, te poslije ovog udžbenika

treba očekivati i drugu knjigu u kojoj će biti potanje obrađena materijalna i duhovna kultura Jugoslavena.

Iako je udžbenik *Etnologija naroda Jugoslavije* podijeljen u 12 poglavlja, čini mi se da bi se suštinska podjela ove knjige mogla svesti na dva poglavlja, na dva vremenska aspekta, jedan koji bismo ubrojili u paleoetnologiju, a drugi u recentnu etnologiju. Izvan ove podjele stoji prva glava koja tretira razvoj etnološke nauke kod Jugoslavena.

Iz skupine paleoetnološkog materijala autor pokazuje kakva je bila etnička slika Balkanskog poluotoka prije dolaska Slavena. Govori o Ilirima, Tračanima, Helenima, Keltima i Rimljanima, a za lakše razumijevanje daje u najsžetijem obliku i geološku sliku tla na kome su se javljala spomenuta plemena.

Kronološki slijedi proces formiranja starih Slavena i njihova postojbina. Tu autor iznosi antropološke osobine starih Slavena, društveno uređanje, tip naselja, arhitekturu, privredu, zanate, trgovinu i saobraćaj, ishranu, nošnju s nakitom, a iz područja duhovne kulture naroda: religiju, običaje, umjetnost i narodnu medicinu.

Ovdje bismo ubrojili i pokrete Slavena iz Matice, te njihovo naseljavanje u Panoniji i na Balkanskom poluotoku. Time bi uglavnom bila iscrpna materija paleoetnološkog značenja.

Recentni etnološki materijal počinje s petom glavom koja je posvećena granicama, brojnom stanju i nacionalnom sastavu današnje Jugoslavije. Govori se o etničkoj prošlosti Jugoslavena, te o metanastazičkim kretanjima koja su odvela mnogo našeg življa s juga na sjever. Autor tretira etnička imena naših naroda: Hrvate, Srbe, Slovence, Makedonce, Crnogorce kao i zajedničko ime južni Slaveni. Daljnje poglavlje samo u najkraćim crtama govori o antropološkim osobinama naših naroda.

Pisac govori o načinu sporazumijevanja i pisanju, te se tu misli na gestove, mimiku, govor, odnosno jezik, kao i na različite znakove kojima se sporazumijeva. Tu je izložena dugačka skala optičkih i akustičkih fenomena koji čine okosnicu društvenoga komuniciranja. Ovo je poglavlje opremljeno ilustracijama raboša, momčanika, kalendara i ostalih pomagala društvenoga sporazumijevanja.

Poglavlje posvećeno običajima ujedno je i najpotpunije obrađena materija. U skupinu društvenih običaja autor ubraja gostoprimstvo, ubijanje staraca (lapot), rađanje, kuvadu, krštenje, ženidbene običaje, smrt i pogrebne običaje, te običaje uz poslove. Ovo je poglavlje bogato ilustrirano uglavnom terenskim snimkama naših etnologa istraživača. Uz društvene običaje autor govori i o godišnjim kao i o pravnonarodnim običajima.

Posebno je obrađeno podrijetlo i značenje krsne slave, dok je posljednja glava posvećena vjerovanju i praznovjerici. To poglavlje obuhvaća bogatu riznicu narodnog vjerovanja, magije i popratnih predmeta kao što su hamajlije, tilsumi, zapisi i predmeti apotropejskog značenja.

Nema sumnje da je vrlo opsežan zadatak napisati udžbenik ove vrste, osobito ako se zna da etnologija naših naroda nije jedinstvena i da pojedine regije potpadaju pod različita geografska i antropogeografska

područja, kao što i zavise o različitim kulturnim utjecajima kako u daljoj tako i u recentnijoj prošlosti. Trebalo je možda navesti da određeni dio našega kulturnog inventara vuče podrijetlo iz staroorijentalnih (levantinskih) utjecaja, kao što je trebalo izdvojiti onaj dio kulturnog inventara koji vuče podrijetlo iz recentnijih osmanlijskih utjecaja.

Ni fenomen seobe naroda nije protumačen, iako se zna da su mnogi ornamentalni motivi u našoj narodnoj umjetnosti nomadskog podrijetla.

Paleomediteranski utjecaji koje autor ne dodiruje, još žive u našim primorskim krajevima, i u sferi materijalne kulture (velike kamene posude za ulje zvane pilo, ili lampa uljarica zvana lukijernar, lučerna itd.) i u terminologiji nekih naših otoka (Hvar — Faros, Korčula — Korkyra) itd.

U sferi recentnijih kulturnih utjecaja ne spominje se povezanost naših primorskih krajeva s ostalim zemljama Mediterana, kao što ni alpska utjecajna sfera nije nigdje naglašena, iako se naši sjeverozapadni krajevi umnogome povezuju sa svim zemljama srednje Evrope.

Što je ovako opsežna materija dana u veoma sažetom obliku opravdava se činjenicom da je poslije svakog poglavlja navedena opširna naša i strana literatura.

Sanja Lazarević

Kaj Birket-Smith, Putovi kulture. — Matica hrvatska, Zagreb 1960.

U inače kod nas dosta oskudnoj etnološkoj literaturi ističe se izdanje Birket-Smithova kapitalnog djela *Putovi kulture*.

Djelo je kapitalno jer zaista iscrpno obuhvaća sva područja etnologije, a danas je već vrlo teško naći etnologa-autora koji bi tako kompetentno mogao govoriti o svima tim područjima.

U uvodnom poglavlju Birket-Smith daje historijski pregled razvoja etnografije i etnologije, a zatim prikazuje metodu kojom će se služiti. To je historijska metoda koja mu pomaže da činjenice iz života mnogobrojnih naroda čitavoga svijeta sagleda u njihovu društvenom okviru, dakle da bude dijalektičar. Uostalom, to autor i sam kaže:

»Ako je dakle predmet etnologije kultura, u to je već uključeno da njen cilj mora biti razumijevanje unutarne biti kulture i zakona njenog razvoja. Etnologija želi još da objasni i život pojedinih oblika kulture i njihov historijski razvoj. Time se ona proširuje u nauku o cvjetanju ljudskog duha i najzad postaje najdubljim izrazom samospoznaje cjelokupnog ljudskog roda.«

Šteta je, međutim, što Birket-Smith nije dokraja dosljedan u provođenju svoje razvojno-historijske niti, pa od nje znatno odstupa u tumačenju nekih društvenih pojava. To dolazi do izražaja osobito u osporavanju položaja i uloge matrijarhata, očito pod utjecajem različitih građanskih smjerova u starijoj i suvremenoj etnologiji.

Međutim, naš će čitalac to uzeti u obzir, pa mu takva mišljenja izražena u *Putovima kulture* neće umanjiti poštovanje prema cjelokupnom djelu. Materijale, naime, koje je Birket-Smith skupio u zaista skladnu cjelinu, teško je naći bilo gdje, u bilo kakvu priručniku ili čak mnogo debljem zborniku.